

Розширена анотація

У статті досліджено абсолютні та відносні показники виконання місцевих бюджетів України за період 2013 – 2022 рр. Відзначено, що результати виконання місцевих бюджетів за їх загальною сукупністю, представлені Міністерством фінансів України, демонструють, що протягом семи з десяти років періоду дослідження (2013 – 2022 рр.) мало місце перевищення доходів над видатками (з урахуванням сальдо операцій кредитування) місцевих кошторисів, що формує в цілому позитивне попереднє уявлення про стан справ у царині місцевих фінансів. Зазначено, що основний вплив на результати виконання місцевих бюджетів чинили показники їх доходів та видатків, а кредитні операції (надання з бюджетів кредитів та повернення до бюджетів кредитів), які враховуються при обчисленні показників бюджетного дефіциту (профіциту), суттєво не позначалися на стані виконання бюджетів через незначні обсяги таких операцій. Поглиблення аналізу результатів виконання місцевих бюджетів на рівні груп бюджетів (відповідно до структури бюджетної системи) та окремих бюджетів дозволило побачити, що щорічно майже за кожною групою бюджетів одночасно були бюджети, виконані з дефіцитом, та бюджети, виконані з профіцитом. За загальними усередненими показниками дефіцитності місцевих бюджетів у 2018 – 2020 рр. приховано той факт, що з дефіцитом у ці роки виконано трохи більше половини місцевих бюджетів, тоді як інші були профіцитними. Одночасно за усередненим показником профіциту місцевих бюджетів у 2021 – 2022 рр. приховано дефіцит 31 та 24 % місцевих бюджетів відповідно. Було зафіксовано також коливання (часто суттєве) у відносних показниках дефіциту (профіциту) різних бюджетів, характерне як для окремих груп бюджетів, так і наявне у рамках таких груп.

Відзначено, що через неспівставність показників різних бюджетів, усереднення їх значень у ході аналізу, а також ураховуючи той факт, що кожний місцевий бюджет є самостійною одиницею, від стану виконання якого залежить життєдіяльність відповідної громади (території), найбільш обґрунтованим

підходом до здійснення аналізу результатів виконання місцевих бюджетів визнано аналіз, що проводиться на рівні окремих місцевих кошторисів у складі окремих їх груп відповідно до структури бюджетної системи.

Відзначено, що дефіцит переважної більшості місцевих бюджетів, серед яких бюджети районів (у т. ч. у містах), сільських та селищних територіальних громад дозволено покривати виключно шляхом використання внутрішніх джерел: коштів, наявних на початок звітного періоду; коштів, які надійшли від продажу цінних паперів чи були повернуті з депозитів; коштів, переміщених з загального до спеціального фонду єдиного бюджету. Право на використання зовнішніх джерел фінансування бюджету – запозичень – має обмежений перелік рад. Відсутність законодавчо встановленої можливості на здійснення запозичень ставить селищні та сільські територіальні громади у нерівне становище порівняно з міськими громадами, необґрунтовано скорочує переваги, які мала забезпечити реформа децентралізації в Україні.

Наголошено на тому, що найпоширеніший спосіб фінансування місцевих бюджетів, притаманний усім бюджетам без винятку, – за рахунок зміни залишків бюджетних коштів. Виключно у такий спосіб протягом 2018 – 2022 рр. балансувалося від 87 до 98 % кошторисів місцевих рад. На другому місці за популярністю – операції з розміщення коштів на депозитах – до такої практики в 2021 – 2022 рр. вдавалися відповідно 10,9 та 7,5 % місцевих рад. Ще один варіант фінансування місцевих бюджетів за активними операціями – придбання та продаж цінних паперів – через різні причини, у т.ч. нерозвинутість фондового ринку, не набув особливого розповсюдження. Зазначено, що управління тимчасово вільними коштами місцевих бюджетів дозволило радам, які здійснювали такі операції (переважно розміщення коштів на депозитах у фінансових установах) додатково наростити доходи відповідних бюджетів та розширити фінансові можливості місцевих рад. Загальний обсяг додаткових доходів, отриманих місцевими бюджетами від розміщення тимчасово вільних коштів коливається від 233 млн грн у 2022 р. до 1344,2 млн грн у 2018 р. Ураховуючи, що досвід з проведення зазначених активних операцій мають не усі

ради, їх керівництву доцільно дослідити порядок, особливості та переваги від їх проведення.

За результатами аналізу особливостей фінансування місцевих бюджетів шляхом проведення боргових операцій було виявлено та названо варіанти балансування дефіцитних бюджетів, застосовані відповідними радами на практиці. Найпоширенішим у переліку таких варіантів в 2021 р. виявився варіант здійснення місцевими радами запозичень в обсязі, що перевищували розміри самого дефіциту. Подібні ситуації потребують прискіпливішої уваги та аналізу з боку керівництва відповідних рад у контексті підвищення ефективності управління позиченими ресурсами. Особливої уваги та оцінки на предмет обґрунтованості сум запозичень та умов їх проведення потребують і ситуації із здійсненням таких запозичень радами, бюджети яких виконані з профіцитом. Не менш важливим визнано й контроль за залишками коштів на рахунках бюджету: своєчасність його проведення дає змогу, зокрема, скоротити частину видатків бюджету, наприклад за рахунок дострокового погашення отриманих запозичень, чи (та) отримати додаткові доходи від спрямування таких вивільнених коштів у дохідні операції.

Відзначено, що оцінювання результатів виконання місцевих бюджетів є складним та неоднозначним питанням. Окрім абсолютних та відносних показників бюджетного дефіциту слід враховувати й те, у який спосіб відбувається його покриття (іншими словами, складові та структуру фінансування). Не слід негативно сприймати виконаний з дефіцитом бюджет, нестача доходів у якому була профінансована наявними на початок року залишками коштів: зазначені ресурси мають внутрішнє походження, не вимагаючи повернення та плати за використання. Більш прискіпливої уваги потребують показники дефіциту бюджетів, які фінансуються за рахунок боргових операцій. Слід враховувати наявні обґрунтування здійснених запозичень та їх результати, а також дотримання позичальником встановлених бюджетним законодавством граничних обсягів запозичень та витрат на їх обслуговування.

Зроблено висновок, що якісна оцінка результатів виконання бюджетів неможлива без залучення до аналізу інших показників, серед яких, зокрема, суми

надміру сплачених податків та зборів до бюджету, кредиторська заборгованість бюджетних установ, суми податків, нараховані їх платниками, але не сплачені до бюджету. Не менш важливими є й з'ясування динаміки соціально-економічних показників розвитку відповідної громади (території), стану бюджетної сфери: за наявності нерозв'язаних питань збалансований бюджет, який ухвалюється, не може вважатися таким, що відображає реальний стан місцевих фінансів.

Повний текст статті доступний за посиланням: – Режим доступу:
<https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2024/2/9.pdf>